

---

# El regne del Sobrarbre

Autor:

Data de publicació: 14-08-2016

Origen, mite i simbolisme

El territori on es va ubicar antany, fins al segle X, el mític i llegendari regne del Sobrarbe, constitueix una de les regions més agrestes i dures del Pirineu. Grans sistemes muntanyosos que sembren el territori de cims com les de la Serra de Guara, o bé Ordesa-Monte Perdido. Paral·lelament la història ha deixat patents les seves petjades al llarg de tot el territori. Des les glaceres amb orígens en el Plistocè, que sobreviuen com a relíquies entre les escarpades cims, o les primeres restes humanes que testimonien l'existència de poblacions antiquíssims ja documentats en el Paleolític a través de diversos objectes lítics, pintures rupestres o variades formes de megalitisme, fins a les fortaleses medievals que van cobrir les seves terres fins als temps presents en els que la zona és receptora de multitud de turistes, el Sobrarbe és, sobretot, un territori amb identitat pròpia.

Des de la perspectiva tradicionalista-evoliana la muntanya comporta en si mateixa una enorme significació en l'àmbit del sagrat i l'espiritual. La muntanya transmuta el principi ífer del terrenal, del que tel·lúric i el transforma a través de les muntanyes que s'eleva verticalment cap al cel. De fet a nivell simbòlic la muntanya és la màxima expressió de la transcendència, de fet simbolitza la naturalesa divina i sobrehumana, i conegudes són les seves implicacions en diverses mitologies del món antic com habitada dels déus, per exemple. Per aquest motiu la muntanya encarnés aquesta potència transfiguradora que eleva l'home interiorment i, al mateix temps, el engrandeix a través d'estats "més-enllà-de-la-vida" sota el signe de la atemporalitat i immortalitat.

Al marge de tots els simbolismes i significats que té la muntanya considerada al marge del territori on es trobi emplaçada, el llegendari regne de Sobrarbe té vida pròpia, una identitat que se situa, d'alguna manera, més enllà del temps i l'espai radicant-se a l'àmbit del mite davant el buit de fonts documentals existents, del buit històric que ens deixa a mercè del mite i, perquè no dir-ho, de la fantasia. A partir del segle XIII apareix el mite dels "reis del Sobrarbe", que després de prendre Aínsa van estendre els seus dominis fins a la mateixa Pamplona, ??segons la llegenda. Compte aquesta que després de la primera conquesta se'ls va aparèixer una creu sobre un arbre donant lloc al nom del regne, el qual va rebre el nom de "sobres arbre". La raó històrica de l'aparició de tal mite la trobaríem, segons fonts historiogràfiques, en l'estratègia adoptada per l'oligarquia aristocràtica aragonesa en el seu avanç contra l'autoritarisme reial, i aparàndose en els denominats "furs de Sobrarbe" a la recerca d'un pactisme amb el monarca.

D'altra banda, les fonts historiogràfiques ens remeten a un nucli de població al Pirineu central aragonès habitat pels "sirtaniyyin" o "cerrenati". No obstant la ubicació d'aquest enclavament és bastant imprecisa, encara que per les escasses referències geogràfiques podria localitzar-se en el Sobrarbe meridional i prepirinenc, al "Biello Sobrarbe". Les fonts que posseïm són d'origen hispà-musulmà, els que van mantenir durant un temps en règim de tribut aquesta zona durant el segle IX, la qual devastaven ocasionalment mitjançant ràtzies. A partir d'aquesta època es donen contactes amb els carolingis i s'estableixen aliances dinàstiques, les quals quedarien dissoltes al cap de poc temps desembocant en l'expulsió dels exèrcits carolingis del territori del Sobrarbe. Posteriorment es concertarien aliances amb el pamplonès Íñigo Arista i el llinatge convers dels Banu Qasi combatent en el 843, i sent derrotats, amb Abd Al-Rahman II en els voltants de Pamplona. Tornen a aparèixer referències històriques sota el nom de "Ceretani" al 870 com a aliats de García Íñiguez de Pamplona i el governador d'Osca rebel. Després se'ls perd la pista i no tornem a saber d'ells. A partir del segle X territoris adjacents s'expandeixen a costa de les terres pertanyents a l'actual Sobrarbe, els quals es reparteixen entre els comtes de Ribagorça i el regne de Navarra.

L'ocupació del territori, a partir d'un poblament dispers, va adquirir un caràcter fonamentalment defensiu amb la construcció de monestirs i una xarxa de fortaleses defensives entre les que destacaven les torres. Podríem estendre'ns més en els avatars històrics que van patir aquests territoris al llarg dels primers segles de l'alt edat mitjana, sota sobirania navarresa primer i posteriorment aragonesa, però aquest no és el propòsit d'aquest escrit. Després de narrar, molt esquemàticament, les referències històrico-llegendàries que nodreixen el mite del regne de Sobrarbe,

---

voldria centrar-me en l'escut de Sobrarbe i el simbolisme que aquest comporta:

-La Creu implica un simbolisme que transcendeix el propi cristianisme, i el significat que aquest li ha conferit al llarg de la seva esdevenir històric. La creu és un símbol que fa referència a sis direccions que es corresponen amb sis punts cardinals, els quals formen, sumant el punt central, un punt septenari. Aquest punt central constitueix el punt primordial que simbolitza el centre del món. En el cas del cristianisme, i més concretament dins de la iconografia medieval, la creu també constitueix l'eix del món situat al centre místic del cosmos, sent el pont o accés pel qual les ànimes arriben fins a Déu. De manera que la creu estableix una relació entre dos mons (terrestre i celeste) en una conjunció de contraris: d'una banda tenim el principi vertical i espiritual, i d'altra l'horitzontal i material del món del manifestat. Segons Evola, la creu simbolitza la integració de la septuplicidad l'espai i el temps com a forma que reté i alhora destrueix el lliure moviment, per això, la creu és l'antítesi de la serp o el drac Ouboros, que expressa el dinamisme primordial anàrquic anterior al cosmos, el qual representa l'ordre. Les interpretacions i diversos enfocaments que es donen al simbolisme de la creu són molt nombrosos i impossibles de ser relatats aquí.

-El Arbre és l'altre element que veiem reflectit en l'escut del mític regne. És un element fonamental en el món tradicional i reflecteix la vida en el seu sentit més ampli i genèric. Representa el cicle etern del cosmos immers en el naixement, creixement i regeneració perpètua, és una font inesgotable de vida que es renova eternament. Si ens remetem a Mircea Eliade, ens parla de la "vida sense mort", la qual fa referència ontològicament a la "realitat absoluta", i amb ella l'arbre esdevé la columna vertical, mai millor dit pel sentit transcendent que es deriva de la idea de verticalitat, del món en el seu eix central. En un sentit més concret, i referit a l'univers cristià, l'arbre simbolitza aquesta connexió entre el món ífer i el celeste, tal com hem assenyalat en parlar del simbolisme associat a la muntanya, atès que estén les seves arrels sota terra, en el subterrani i, per tant, en el ctònic, i al seu torn el seu desenvolupament li fa elevar des d'aquestes profunditats i aflorar sobre la terra. Altres vegades es fa referència als tres mons, a una tríada: el món ífer, el celeste i com a nou agregat l'element central, el qual connecta el celestial amb el tel·lúric.

Veiem la total correspondència entre el simbolisme de la creu i la de l'arbre, com a centres de l'univers i la representació absoluta de realitats transcendents i eternes. De fet dins de la iconografia cristiana hi ha una total correspondència simbòlica entre l'arbre i la creu de la Redempció, per això moltes vegades la creu apareix representada com l'arbre de la vida. La línia vertical de la creu és la que s'identifica amb l'arbre, tots dos com "eixos del món". A això hem d'afegir un altre agregat simbòlic que és el que es correspon amb el lloc central. De manera que tant l'arbre com la creu són susceptibles de comunicar els tres mons amb la condició que es trobin emplaçats al centre còsmic.

Naturalment poden agregar un altre tipus de significats a aquests símbols, però en essència he considerat important ressaltar aquesta idea de vida, força, regeneració i centralitat que per sobre de tot, emana tant de l'arbre com de la creu. Aquests són símbols que, enllaçats per la llegenda del mític regne de Sobrarbe, conformen l'escut, que el seu també forma part dels quatre casernes que componen l'heroic escut històric del regne d'Aragó.